

10. Tiyatro Olimpiyatları Imre Madach Projesi Konstantinopolis Sahnesi Çalışma Süreci

Öğr. Gör. Gülşah Fırıncioğlu Yaşar¹

Budapeşte Film ve Sahne Sanatları Üniversitesi (SZFE), 10. Tiyatro Olimpiyatları kapsamında Macaristan'ın en önemli yazarlarından Imre Madach'ın 200. doğum yılı dönümü vesilesiyle dünyanın dört bir yanından üniversitelerin katıldığı Madach Projesine Türkiye'den sadece İstanbul Aydın Üniversitesi Drama ve Oyunculuk Bölümü'nü davet etmiştir. Bölüm başkanı Prof. Mehmet Birkiye'ye gönderilen davet yazısında Macar yazar Imre Madach'ın 1861 yılında kaleme aldığı, 15 epizottan oluşan İnsanın Trajedisi (Tragedy of Man) oyununun yedinci bölümü olan 'Konstantinopolis' sahnesinin bölümümüz tarafından sahnelenmesi teklif edilmiştir. Drama ve Oyunculuk Bölümü öğrencileri için eşsiz bir deneyim olan bu proje için lisans ve yüksek lisans öğrencileri arasından 23 kişilik bir kadro oluşturulmuştur.

Oyunun yedinci bölümü olan Konstantinopolis sahnesinin kısa özeti şöyledir: Adem, Tankred adında bir kumandan, Havva ise İzora adında halkın içinden biridir. Haçlılar, Konstantinopolis'e gelmişlerdir. Daha önce Haçlılar tarafından yağmaya ve bozguna uğrayan halk, Haçlılardan korkmaktadır. Bu sırada Patrik'le hareket eden bir grup, dinden sapmış olan insanları yakmak üzere haçlıların bulunduğu alana gelir. Adem, Patrik yanlıları ve sapkınlar arasındaki fikir ayrılığına son vermek ister ancak bunu başaramaz. Bu sırada bir grup haçlıdan kaçan Havva, Adem'e sığınır. Havva ve Adem birbirlerine aşık olurlar ancak Havva, babasının isteğini yerine getirmek için Manastır'a kapanmaya karar verir. Manastır, Adem ve Havva'nın birbirlerine kavuşmasına engel olur.

Oyunun yönetmeni Prof. Mehmet Birkiye, Konstantinopolis bölümünün rejisini İstanbul fikri üzerine inşa etmeyi tercih etmiştir. İstanbul'un çok eskilere dayanan ve inançla paralellik gösteren dönüşüm sürecini bir âşık atışması fikriyle destekleyerek sahne estetiğine uygulamıştır. Bu açıdan bakıldığında inancın çağlar içinde geçirdiği dönüşüm ve bu dönüşümün sevgiyi devre dışı bırakışı sahnenin düşünsel izleğinde yer almaktadır.

1861 yılında günümüzden 140 yıl önce kaleme alınan İnsanın Trajedisi oyununun prova süreci öncelikle metin analizi ile başlamıştır. Oyunun dramaturji çalışması yönetmen Prof. Mehmet Birkiye'nin yönlendirmeleri doğrultusunda Prof. Dr. M. Melih Korukçu, Öğr. Gör. Gökay Akgör ve Arş. Gör. Burak Çiçek tarafından gerçekleştirilmiştir. Metinde yer alan kavramlar, tanımlar, İncil'den referans alınan olaylar ve simgelerin ne anlama geldikleri üzerine uzun araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Konstantinopolis'te geçen sahnenin temel çatışması içinde yer alan "Homousion" ve "Homoiusion" sözcüklerinin Hristiyanlık tarihinde ne anlama geldiği araştırmanın temel başlıkları arasındadır.

Bu araştırmaların önemli parçasını Öğr. Gör. Gökay Akgör'ün Taksim'de bulunan Aya Triada Rum Ortodoks Kilisesinde Peder Nikodemis ile yaptığı röportajlar oluşturmaktadır. Peder Nikodemis'e oyun metninde bahsedilen kavramların kutsal kitapta ve Hristiyanlık

¹ Öğr.Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Drama ve Oyunculuk Bölümü Öğretim Üyesi

mezhepleri arasında ne anlama geldikleri üzerinde sorular sorulmuştur. Oyunda dini çatışmaya sebep olan Homousion ve Homoisusion kelimelerinin ne anlama geldiği, bu kelimeleri ortaya çıkaran ve metinde adları geçen dönemin papazları Arius ve Athanasius ve İznikli Eusebi'nin kim olduğu hakkında bilgi edinilmiştir. Araştırmanın bir diğer önemli sorusu ise oyunun geçtiği tarihte Patrikhanenin nerede olduğudur. Oyunun kostüm tasarımına da etki edecek olan Arius ve Athanasius yanlılarının o dönemde ne tür kıyafetler giydiklerinin cevapları aranmıştır. Hristiyanlık dininde Ortodoks, Katolik ve Protestan ayrımının nasıl gerçekleştiği, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un ne anlama geldiği ve Ortodoks Arius yanlılarının ilk çatışmayı yaşadığı yer olan İznik Konsili'nin öneminin ne olduğu araştırmanın soruları arasındadır. Aya Triada kilisesinde yapılan bu araştırmalarda Konstantinapol sahnesinde geçen mezmurların ne anlama geldiği ve eski Yunan dilinde yazılan mezmurların hangi kitaplarda ve bölümlerde geçtiğinin cevapları da bu araştırmalar sırasında bulgulanmıştır.

Arş. Gör. Burak Çiçek tarafından Konstantinopolis sahnesi için ayrıca mekân, zaman ve isimlere dikkat edilerek uzun süren araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar arasında; oyunda geçen Tankred, Helene,

İzora karakterinin kim olduğu, tarihte hangi zamanda yaşadıkları, aralarındaki bağlantının nereden kaynaklandığı gibi sorular sorulup makalelerden, tezlerden kaynak olarak yararlanılmıştır. Oyunun geçtiği tarihi bulmak için Tankred karakteri üzerinde durulmuştur. Tankred birinci Haçlı Seferinde Konstantinopolis'e Haçlı kumandanı olarak gelen bir şövalyedir. Burada Tankred karakterinin 1096 yılında Konstantinopolis'e geldiğini ve oyunun Konstantinopolis bölümünün de bu tarihte geçtiği saptaması yapılmıştır. Oyunda diğer dikkat çeken durum ise Hristiyanlık dini ile Delalet mezhebiden olan insanların çatışması olmuştur. Bu çatışmanın nasıl ve nereden kaynaklandığını bulmak için de hem kitaplardan hem dijital kaynaklardan hem de Aya Triada Rum Ortodoks Kilisesi'nden alınan cevaplarla bir dosya hazırlanmıştır. Oyun metni üzerinde yapılan uzun araştırmalardan sonra 19 Mart 2023 tarihinde gerçekleşen ilk prova ve sonrasında oyun metninin tüm bölümleri ve bölümlerde karşılığı bulunan tüm araştırmalar oyuncular ile paylaşılmıştır. Bu paylaşım 140 yıl önce yazılmış oyun metninin oyuncular tarafından hem oyunun genel atmosferine hem de Konstantinopolis sahnesindeki karakterleri ve sahenin niyetini algılamaları açısından önem arz etmiştir.

Resim 1. Okuma Provası, Mart 2023

Metnin okuma süreci ile birlikte yönetmen Prof. Mehmet Birkiye, koreograf Prof. Tuğçe Tuna, besteci Öğr. Gör. Atilla Gündoğdu, ışık tasarımcısı Cem Yılmaz, kostüm tasarımcısı Şirin Dağtekin Yenen, kukla ta-

sarımcısı Dr. Öğretim Üyesi Ayten Öğütçü ve kadın kostümlerinin realizasyonunu gerçekleştiren Arş. Gör. Tuğçe Günaydın Sinir ile oyunun sahneleme sürecine ilişkin kreatif çalışmalara başlanmıştır.

Resim 2. Kontantinopolis, Prova, İstanbul 2023

Oyunun sahneleme sürecinde rol kişilerinin yanı sıra beden ve sestən oluşan aktif bir koro tercih edilmiştir. Birkiye, gerçekleşen provalarda oyunculara “Koro her zaman tek bir kişi gibi hareket etmeli” yönelimini vermiştir. Sahne üzerinde birlikte hareket etme yönelimi yoğun bir prova süreci ile gerçekleşmiştir. Oyunun koreografi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Modern Dans Anasanat Dalı başkanı Prof. Tuğçe Tuna, oyuncularla yaptığı provaları bu yönelim üzerini kurmuş, sahnede 23 kişiden oluşan oyuncu kadrosu ile yaptığı uzun

prova sürecinde rejî fikrinden hareketle oluşturduğu koreografilerde oyuncunun bedenini tüm unsurlarla birlikte aktif olarak kullanmıştır. Oyuncuların hareketinden oluşan bu koro, yönetmen tarafından bazı sahnelerde dönemi içinde aç gözlülüğün temsili olarak belirlenmiştir. Bu nedenle metinde replikle ifade edilen bazı bölümler sahnede hareket ile var edilerek hem rejî fikri desteklenmiş hem de tasarlanan koreografi ile oyunculuğun temel prensipleri arasında yer alan oyuncu bedenini sahne üzerinde bir ifade aracına dönüşmüştür.

Resim 3. Hareket Provası, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Nisan 2023

Resim 4. Hareket Provası, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Nisan 2023

Resim 5. Hareket provası, Budapeşte, Haziran 2023

Oyunun yönetmeni Birkiye, Konstantinopolis sahnesinin rejisinde teatral bir üslup tercih etmiştir. Örneğin oyunun dekoru için tercih edilen masaların üzerine serilen deniz temalı mavi örtü İstanbul'u temsil etmektedir. Konstantinopolis sahnesinin final bölümünde yer alan İsora'nın (Havva) manastıra girişi ise yine sahne içinden üzerine manastır duvarının resmedildiği fon perdesinin oyun alanına indirilmesi ile gerçekleşmiştir. Yine aynı şekilde final bölümünde Adem'in iç aksiyonunu seyirciye taşıyan ve oyuncular tarafından hareket ettirilerek sahne üzerinde yanma etkisi yaratan kırmızı kumaşlar bu öğelerden biridir. Bir diğer teatral öge ise oyunda gerçek kişi olan Patrik ve İskelet rol kişisinin kukla formuna dönüştürülmesidir. Her bir rol kişisi için özel tasarlanan masklar ve kostümler

de içerisinde teatral öğeleri barındırmaktadır. Her bir rol kişisi için özel masklar tasarlanmıştır. Oyunda ikiye ayrılan grupları temsilen mavi ve kırmızı renkler tercih edilmiştir. Kadın oyuncular için oyunun dönemini yansıtan beyaz içlikler tercih edilirken haçlı ordusunu oluşturan erkek oyuncular için ise sahnede günümüz beyaz yakalı insan fikrini oluşturan kapüşonlu bir ceket ve dönemi temsilen eteklik tercih edilmiştir. Özellikle reji fikrini desteklemesi için Haçlı ordusunun kostümünde siyah ve kırmızı renkler kullanılmıştır. Oyunun ilk kısmında haçlılar kapüşonları kapalı bir şekilde ellerine silah yerine kullandıkları şemsiyeler ile giriş yapmaktadırlar. Aksesuarda kullanılan tercihler de haçlı ordusuna günümüzden bakışın sahneye yansımaları şeklindedir.

Resim 6. Konstantinopolis, Budapeşte, Haziran 2023

Madach projesinin en temel öğelerinden bir tanesi Konstantinopolis bölümünün sahnelemesinde müziğin kullanımınıdır. Müziğin kullanım biçiminde de teatrallik söz konusudur. Birkiye, sahnelemede kullanılacak müziğin atmosferi için prova sürecinde "Müzik her zaman bilinç dışımız gibi efektif olmalı, üste çıkmamalı." yöneliminde

bulunmuştur. Sahnenin arka tarafına oyun boyunca sahnede olan piyano, elektrogitar ve bateriden oluşan bir orkestra kurulmuştur. Yönetmenin yönlendirmesiyle geçmişten günümüze ortak bağ oluşturması adına bestelenen şarkılarda hicaz makamı tercih edilmiştir.

Resim 7. Müzik Provası, İstanbul, Mart 2023

Rol kişilerinden Tankred ve Adem'in karşılıklı konuştuğu bölüm için ise aşık atışması fikrini destekleyen rap şarkısı bestelenmiş, oyunun final bölümünde ise Adem'in söylediği uzun hava reji fikrini destekler nitelikte geçmişle günümüz arasında bir bağ oluşturmuştur. Sahnelere göre farklı stillerde yaratılan müziklerin ortak teması olarak koro müziğinden faydalanılmıştır. Koro müziğinin ve koro tınısının sağlanması için

oyunculardan oluşan koroyla uzun süre tını çalışmaları yapılmıştır. Bestelenen müziklerin metinleri Yunanca olduğu için telaffuz çalışmaları yapılırken, bestelenen müziğin ana kaynağı olan Ortodoks müziği ve yapısı incelenmiştir. Koro çalışmaları devam ederken, müziğin bestelenişi de provalara eşlik eden besteci Öğr. Gör. Atilla Gündoğdu ile ilerlediği için koro çalışmaları esnasından oluşan bu oyuncu korosunun tınısı ve yapı-

sı üzerinden oluşan koronun dinamiği üzerinden de yeni beste çalışmaları yapılmıştır. Oyun provalarına paralel ilerleyen ve koronun canlılığını korumak adına haftada bir gün yapılan koro provaları da oyunun sahnelenişine kadar devam etmiştir. İstanbul

bul'da başlayan ses ve hareket provaları Macaristan'da da devam etmiştir. Koronun değişen iklim şartları ve yeni prova düzenine uyum sağlaması açısından bu provalar sahnelenmeye olumlu bir katkı sağlamıştır.

Resim 8. Müzik Provası, Budapeşte, Haziran 2023

2022 yılı Eylül ayında başlayan metin üzerindeki çalışmalardan sonra oyuncularla ilk prova 19 Mart 2023 yılında gerçekleşmiştir. Imre Madach "Tragedy of Man" oyununun prova sürecinde müzisyenler dâhil olmak üzere tüm kadro her provada bir araya gelmiştir. Haftada dört gün olarak gerçekleşen prova sürecinde oyun akışının rahat bir şekilde gerçekleşmesi ışık ve ses tasarımının yapılması için provalar Drama ve Oyunculuk Bölümü'nün çalışma salonlarının yanı sıra Mecidiyeköy Artı Sahne, Tiyatro İn, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Modern Dans Bölümü Salonu ve Alan Kadıköy'de yapılmıştır. "Tragedy of Man" oyunu "Konstantinopolis" sahnesi önce 3 Haziran 2023 tarihinde Alan Kadıköy sahnesinde İstanbul prömiyerini yapmış, ardından 9 Haziran 2023 tarihinde Budapeşte'de seyirciyle buluşmuştur. Konstantinopolis bölümü daha sonra Madach Projesi yönetmeni Attila Vidnyánszky'nin rejisiyle diğer ülkelerden gelen parçalarla neredeyse değiştirilmeden birleştirilerek yaklaşık yedi buçuk saat süren ana yapının içine entegre edilerek sahnelenmiştir.

Resim 9. Konstantinopolis, İstanbul Prömiyeri, Alan Kadıköy, Haziran 2023

Resim 10. Konstantinopolis, Macaristan Prömiyeri, , Haziran 2023

Yazan: İmre MADACH

Çeviren: Gün BENDERLİ

Yöneten: Mehmet BİRKİYE

Dramaturg: Münip Melih KORUKÇU

Dekor ve Kostüm Tasarım: Şirin DAĞTEKİN

Işık Tasarımı: Cem YILMAZER

Hareket Düzeni: Tuğçe TUNA

Müzik Direktörü: Atilla GÜNDOĞDU

Maske Tasarım: Ayten ÖĞÜTCÜ

Kostüm Realizasyon: Tuğçe GÜNAYDIN SİNİR

Reji Asistanları: Gülşah FIRINCIOĞLU YAŞAR, Gökay AKGÖR, Burak ÇİÇEK

Oyuncular

HUSSEIN HAIDER JAWAD BAHAR

TUĞBA ULUAY

FATMA YAREN ŞAHİN

HAYRUN NİSA AYDIN

BERFUN BEŞEL

ÇAĞRI ÖZDOĞAN

KORAY EFE YAZGAN

DOĞA YİĞİT

ATAKAN AVCI

ARKAN MERT ATAKAN

ECEGÜL KARADENİZ

LARA MELEK ŞENGÜNLER

SONGÜL BOZTEPE

EMRE YILMAZ

FIRAT KAYA

BARIŞ GÖRKEM GÜNALTAY

OĞUZHAN ACAR

GOZEL ROVSHANOVA

SENANUR ALTIN

UMUR BERK SEVEN

KUBİLAY ATA ŞİMŞEK

AKIN ERDOĞAN

NASMİNA TÜTEN